

Joan Fuster

MEMÒRIA DE RUSIÑOL

Ara s'han celebrat els cent anys del naixement de Santiago Rusiñol. No ha estat, precisament, un centenari massa vistós. Ni tan sols a Barcelona, pàtria del simpàtic i barbut personatge, la commemoració no ha tingut cap ressonància especial. En realitat, Rusiñol no fou, en vida, un home excessivament solemne, i la posteritat tampoc no sol ser respectuosa amb aquest tipus de ciutadans irònics i estrafolaris. La fama de don Santiago entra de ple en la llegenda alegre de la vella bohèmia: té com a base, tant com els seus llibres, i més que les seues pintures, un viu repertori d'anècdotes divertides. Rusiñol era un bon escriptor i un pintor discretet: per l'una cosa i per l'altra, de tota manera, ben merescut tenia, avui, un homenatge qualsevol. Però en la memòria popular, difusa i primària, la figura de l'autor de *L'auca del senyor Esteve* és, senzillament, una imatge carregada de pintoresquisme bondadós i estrident.

Els valencians hauríem hagut de sumar-nos, en tot cas, a les possibles festes recordatòries de Rusiñol. Don Santiago va ser un turista tan assidu del nostre país, que pràcticament podria considerar-se'l com un client privilegiat. De passada cap a Mallorca, o en tornar-ne, feia una estada més o menys llarga entre nosaltres, i la dedicava a guanyar-se amics i a admirar la terra. El seu entusiasme pel paisatge mallorquí ha quedat fixat en una bona sèrie de quadres amables i en les pàgines divertides i amoroses de *L'illa de la calma*. No arribà a donar-nos tant als valencians. Però també els seus pinzells i la seua ploma van prendre motiu i tema, algunes vegades, en coses del país. I això ja seria raó suficient per justificar, a hores d'ara, una forma qualsevol de manifestació exterior de lloança i de record, en l'oportunitat del centenari.

Potser l'aspecte més curiós del pas de Rusiñol per València siguen les seues relacions amb els escriptors indígenes de l'època. Era natural que la presència de don Santiago fos un autèntic esdeveniment en el petit món, una miqueta estantís i trist, de les lletres autòctones. Pensem que, en arribar a la ciutat, solia deixar-se caure per les tertúlies de don Teodor. Llorente era prou més vell que Rusiñol; era sobretot un home molt distint de Rusiñol. Don Teodor representava la ja momificada tradició de la Renaixença, que, ací, era una tradició sostinguda per un parell de canonges, mitja dotzena de propietaris rurals i uns quants afiliats al partit conservador simpatitzant amb el «regionalismo bien entendido». En el fons es tractava de la variant local de la fauna patriòtico-literària –altrament benemèrita en la seua funció històrica– que don Santiago havia satiritzat en *Els Jocs Florals de Canprosa*. Rusiñol produiria, enmig d'aquella prudentíssima colla de poetes d'englantina, més d'una commoció saludable. Sembla que Rusiñol i Llorente congeniaven...

Caldria que algun testimoni de les visites de don Santiago a València ens hagués contat per escrit les peripècies i les paraules de l'artista-escriptor. En alguna ocasió, don Eduard López-Chavarrí ha publicat amenes referències d'aquells passatges. López-Chavarrí fou un dels millors amics valencians de Rusiñol –i també del pintor Mir, si no m'enganyo–, i deu saber-ne molts més detalls dels que ens ha revelat. I com ell, alguns

altres supervivents d'aquells anys. Ara, en el moment commemoratiu, hauria estat just i adequat d'exhumar la petita història de les aventures rusiñolesques al País Valencià. Ens hauria agradat i convingut de poder-la llegir...

[*Jornada*, 3 març 1961]